

Achtergebleven

ik vind me hier niet
daar, dan toch maar
ook dat ben ik niet

ik ben alleen maar waar
ik ooit ben achtergebleven

‘Alles was te herleiden tot de jungle van Guyana.’

‘Ik ben echter een groot deel van mijn leven bezig geweest, erachter te komen wat er met mij aan de hand was en waarom ik het zo moeilijk vond om met mijzelf te leven.’

Marian van de Beuken.

‘Alsof we iets van ons ontdekken, daar waar eerst niets was. We weten waar we heengaan dieper het Heuvelland in waar niemand komen mag.’

‘Dat wat ik had meegemaakt een spiritueel proces was en geen geestelijke ziekte.’

‘Als dat wat je zoekt niet in jezelf vindt, zul je het nooit daarbuiten vinden; Ik ben immers vanaf het begin bij je geweest en Ik ben dat wat het einde van het verlangen bereikt wordt.’

Vivianne Crowley / Wicca: The Old Religion in the New Age.

© Niets uit deze uitgave mag worden openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopy, microfilm of op welke andere manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

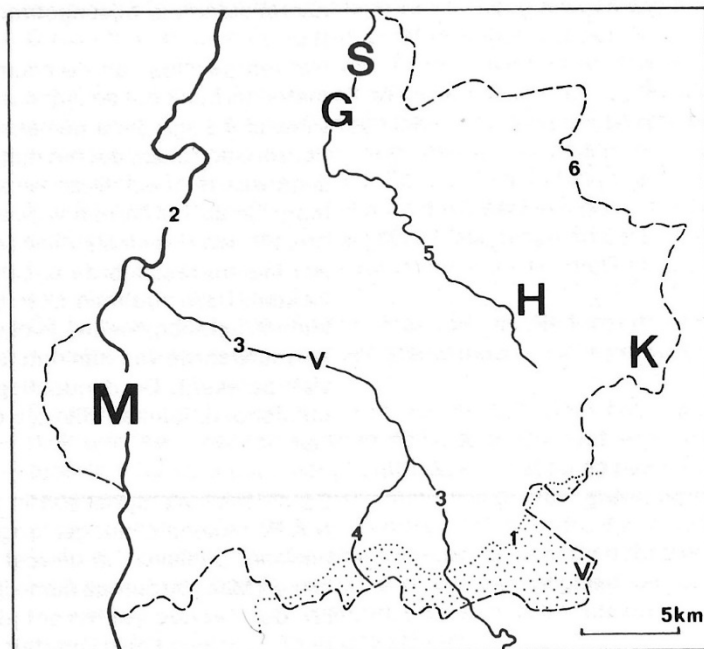
Alle personages, toestanden, gebeurtenissen en instellingen in deze roman zijn louter denkbeeldig. Elke gelijkenis met de werkelijkheid berust bijgevolg op het toeval.

Het is een aantrekkelijke gedachte: het Limburgs als een mengeling van Duitse, Nederlandse en Franse elementen, als een weerspiegeling van de ingewikkelde geschiedenis die de regio en haar dialecten achter zich hebben liggen (Marc van Oostendorp).

VOORWOORD

De ligging van de Nederlandse Ardennen

1. rand van de streek, 2. Maas, 3. Geul, 4. Gulp, 5. Geleenbeek, 6. rijksgrens. G Geleen, H Heerlen, K Kerkrade, M Maastricht, S Sittard, V Vaals (rechts) of Valkenburg.



kundig zijn de Nederlandse Ardennen vooral interessant doordat de er aanwezige hooggelegen vlakten de enige landschapselementen binnen onze grenzen zijn, waarvan het reliëf en de bodemgesteldheid informatie verschaffen over de wijze waarop de verwerking en de denudatie onder de warme, vochtige klimaatomstandigheden van het Tertiair verliepen. Bijzonder aandacht verdienen daarbij de in Nederland

verder alleen in sommige andere delen van Zuid-Limburg gevormde, als dolines bekende oplossingstrechters.

Vooraf geologisch van betekenis zijn het lokaal aan het oppervlakte voorkomen van het Boven Carboon, Akens Zand, Hervens Zand en enkele oude rivierafzettingen.

Evenals een groot deel van overig Zuid-Limburg bezitten de Nederlandse Ardennen in biologisch opzicht bijzondere betekenis doordat er een groot aantal planten- en diersoorten voorkomen en sommige daarvan elders in ons land niet of maar weinig worden aangetroffen. Behalve met de grote variatie in bodemgesteldheid hangt deze soortenrijkdom samen met het van plaats tot plaats nogal uiteenlopen van het (micro)klimaat en de aanwezigheid van diverse, min of meer natuurlijke vegetatietypen. Bij het laatste denken we vooral aan de begroeiing van de oude bossen, graften, holle wegen houtsingels en kalkgraslanden.

Aperte vermelding waard zijn in de Nederlandse Ardennen het bijzonder karakter van sommige loofbossen en de zinkflora in het Geuldal.

H.A. Visscher / Reisboek voor het Nederlands landschap. Unieboek, Bussum (1982).

Voorwoord

Ouders geven niet meer vanzelfsprekend het dialect door aan hun kinderen. De media en het onderwijs hebben hier veel invloed op. Daarnaast mogen kinderen op de kinderopvang geen dialect spreken. Dit resulteert erin dat kinderen thuis ook geen dialect meer willen spreken. Er is hier dus sprake van functieverlies. Ook al willen familieleden van het kind het wel: verdrietige vaders, melancholische moeders, onveranderlijke oma's en ouderwetse opa's. Zij vinden het een verarming van het contact met hun kinderen en kleinkinderen. Maar ondanks al deze dingen, wil toch 82% dat hun kinderen in het Limburgs wordt opgevoed. Kinderen die van jongs af aan in het dialect en het Nederlands of andere taalcombinaties opgroeien, hebben een talige en cognitieve voorsprong vergeleken met eentalige kinderen. Daarnaast kunnen tweetalige kinderen ook veel beter hoofd- en bijzaken onderscheiden, kunnen ze zich beter concentreren, kunnen ze makkelijker nieuwe talen leren en kunnen ze zich beter verplaatsen in de 'ander'. Ook hebben ze een bredere kijk op de wereld. En laat nu net die dingen belangrijk zijn voor succesvolle school- en werkcarrières.

Bestaat het Limburgs nog? / Robin Velraeds in: Veldeke Limburg Jaarboek. Vereniging Veldeke Limburg, Roermond (2020).

Credo

Er ontstaat momenteel een regiolect in Limburg. De dialecten van de Maaskant, met de rollende r en de dialecten aan de andere zijde van de Benratherlinie, met j in plaats van g, passen zich naadloos aan aan het dialect dat gesproken wordt in de as Maastricht-Susteren. Ongeveer 50% van de kinderen van een basisschool in Sittard spreekt nog dialect. 60% in die streek van de ouders spreekt nog dialect met de kinderen.

Toch is het Limburgs in gevaar. Zo wordt het dialect een minderheidstaal en dreigt uit te sterven. Elke generatie verlies 20% van z'n dialectgebruikers.

Reinoud woonde in een relict gebied van de diftongering: niet, leid, good, brouer, beier, etc. Vroeger was dit gebied veel groter en sloot aan op een Duits gebied met dezelfde kenmerken dat zich uitstreckte tot Groningen. Volop wordt hier gestrooid met de aa, ou, oo's. Het geeft een zekere identiteit aan dit gebied. Dit gebied heet Sittard, de woonplaats van Reinoud.

Opa en oma komen langs en moeten Nederlands spreken tegen hun kleinkinderen, terwijl ze dat hun leven lang niet hebben gedaan. Zo wordt het credo werkelijkheid: 'een kind kan maar één taal leren.' Het

tegendeel is in vele studies beschreven, maar het credo blijft. Er ontstaat, zoals gezegd, langzaam een regiolect terwijl de lokale verschillen verdwijnen en maar één soort standaard Limburgs overblijft, dat bestand moet zijn tegen de vernederlandsing en de veramerikanisering waarin alles draait om het geld en niet om gemeenschapszin. Verenigingen verdwijnen. Broederschappen en gezelschappen gaan kapot. Al wat overblijft is de grauwe middenmoot.

Het credo in het Rijnland is: 'sprech nicht Platt mit die Kinder.' Netjes Nederland spreken ten opzichte van het Frans was het credo in Vlaanderen. Niet dat Duitstalig dialect spreken, omdat je dan geannexeerd kan worden door de Duitsers was het credo in het Land van Herve.

Aan grenzend aan het Land van Herve liggen de dorpen Vijlen, Einrade, Harles en Holset die een apart geheel vormen binnen de driehoek Mechelen, Vaals, Epen. Ze zijn aan elkaar verwant. Ze bezitten zelfs een eigen microklimaat. Gelegen op de bergflanken van het Vijlenerbos. Het buurtschap Harles ligt tussen Vijlen en Holset in en daar woont de vrijgezel Oswald Hodiamont. Dit Harles is een buurtschap gelegen ten zuidoosten van Vijlen en westnoordwestelijk van haar gemeente Vaals. Deze driehoek noemen we het 'onbekende Nederland'.

Reinoud ging opzoek naar het *'Gesunkenes Kulturgut'*, het *'maatschappelijk onbewuste'* of het *'collectief geheugen'* dat leidde tot transversaliteit of cultuuroverdracht. Daarvoor was het nodig om te bepalen hoe de integrale geschiedenis van de huidige Nederlandse provincie Limburg werd omschreven.



Inleiding

Het Vijlenerbos is het grote bosreservaat tussen Epen, Vaals en Vijlen, waarvan de historie teruggaat tot in de veertiende eeuw. Het is ongeveer 600 ha. In 1940 verwierf Staatsbosbeheer het 220 ha grote bos. Het hele gebied bestaat uit door de natuur gevormd loofhoutbos, wat gedeeltelijk uit hakhout bestond, gedeeltelijk bezet was met een boométage waaronder hakhout.

Het Vijlenerbos is een van de weinige bossen in Nederland met een uitgesproken microklimaat. Door de hoge ligging ligt de temperatuur er vaak iets lager dan elders, hangt er vaak meer bewolking dan in de dalen, waardoor er meer regen, hagel en sneeuw valt. Daarmee lijkt het klimaat op dat van de vlak bijgelegen Ardennen.

De landverdeling in de middeleeuwen was als volgt: De heren van Schymper (Schimperbos), Gronsveld (Malensbosch en Holsetterbosch), Gymnich (Kerper-, Harlessen- en Vijlenerbosch) en Wittem (Etzetterbosch). Het meest ondoordringbare gedeelte van het Vijlenerbos wordt Vrijbosch genoemd.

De bodem bestaat uit vuursteeneluvium (Tertiair). Dit bestaat uit een soms 20m dikke laag vuurstenen en geel- tot roodbruine leem. Dit vuursteeneluvium is het verweringsresidu van ter plaatse verweerde en opgeloste kalksteen. Ook komen er dolines voor. Deze ronde cirkels op de kaart zijn ontstaan doordat de kalk uit de kalksteen van de ondergrond oplost. Onder deze dolinen bevinden zich in het Gulpens kalksteen zogenaamde 'geologische orgelpijpen'.

Deze bossen bestaan voor een kwart uit naaldbos en voor de rest uit loofbos met als zeldzame soorten Fladderiep, Kraakwilg, Ruwe iep, Schietwilg, Wilde Appel, Winterlinde en Zomerlinde. De hogere delen hebben vrij arme, zure bodems met de bijbehorende begroeiing van berken-eikenbos met veel rode bosbes en adelaarsvaren; de lagere gedeeltes zijn aanzienlijk soortenrijker met onder andere beuk, haagbeuk, hazelaar, hulst en zoete kers, in de struiklaag Gelderse roos en trosvlinder, mispel en de kruisbes. Op kalkrijke plekken (vooral op de steile hellingen) komen plaatselijk

sleutelbloem en éénbes voor, en soms ook daslook, een sterk geurende wilde ui. In de lagergelegen delen groeien beek begeleidende bossen met zwarte els en vooral gewone es. Langs de beken liggen plaatselijk schrale graslanden met zeldzame planten als mannetjesorchis, zwartblauwe rapunzel en blauwe monnikskap.

In de nabijheid van beken gedijt met name de vinpootsalamander goed. Vrij bijzonder aan de fauna is de aanwezigheid van vijf verschillende marterachtigen: steenmarter, das, hermelijn, bunzing en wezel. In 2014 werd verschillende malen een wilde kat vastgelegd op een wildcamera. Op zondag 1 juni jongstleden werd in de omgeving van het Vijlenerbos een wilde kat gevangen en voorzien van een halsbandzender. In 2017 werden de eerste jongen geboren en had de kat zich definitief gevestigd in het Vijlenerbos.

Reeds in de prehistorie was het gebied waarin het Vijlenerbos ligt bewoond, getuige de verschillende grafheuvels, waaronder ook een grafheuvel op de Vaalserberg.

Uit de Romeinse tijd dateert een ijzersmelterij nabij Cottessen. Vanaf de middeleeuwen is er meer informatie over de geschiedenis van het gebied. De namen Vijlenerbosch, Malensbosch, Elsetterbosch, Kerperbosch en Holsetterbosch worden in oude oorkonden genoemd.

Over het Holsetterbos wordt vermeld dat het gemeenschappelijk bezit is (vanwege het kaprecht).

Uiteindelijk lieten ze het bos achter zich en voor hun lag een prachtig landschap met in het midden een kasteel. Dat is het kasteel Schymper, zei Felder. Ook wel *Schumper, Schömper, Simpy, Schympijr, Chinpir, Chimpir, Chymper, Schymper,(en), Schimper(en), Schemper(n), Schimpert, Schimpar* en *Schynpar*, ja zelfs *Sunpe*. Afgeleid van het middeleeuwse 'schime' wat 'schinsel, glans' betekent. Een andere verklaring is dat 'Schim' betekent 'houten loopbrug over een beekje'. Gelegen bij de Soue of Zoe en de Rodbuschkesbach, die in het Bois de Preuss ontspringt en zich hier in de Geul stort ter hoogste van een vanouds bestaand eilandje.

'Hij mijmerde voor zich uit. Dit was zijn stulpje, zijn thuis. Hier had hij lang naar gezocht en tenslotte ook nog gevonden. Harles 12 was het adres. Een vakwerkboerderijtje uit 1839. Te midden van het meest on-Nederlandse stukje Nederland. Het was het enige gedeelte van Nederland dat Centraal Europees was. Hij liep verveeld naar buiten.

Harles is een buurtschap gelegen ten zuidoosten van Vijlen en westnoordwestelijk van haar gemeente Vaals.

Harles wordt reeds in 12^e en 14^e eeuw Harleis genoemd in de 14^e eeuw Harles, Harle, Hailis, Harles, Harlis/Harleis en in de 17^e eeuw 1665 Harlis.

De naam is vermoedelijk ontstaan uit Hariliacas, een Romaanse afleiding van een Germaanse persoonsnaam, met als betekenis toebehorend aan de persoon Harilo. Getuige de oude vorm met de aanvankelijk een Romaanse klankontwikkeling. De man leefde voor of in de 8e eeuw N.C.

Volgens de vroegste inschrijvingen van ca. 1320 werden onder Haris 19 bezittingen genoemd, waarvan 13 eigenaren cijnsen en/of pachten aan de heerlijkheid Einrade (nu hoeve Einrade Holset 51-61) moesten afleveren. Van de daarbij genoemde 'Geerlach van Belvogel' kan mogelijk de naam van de huidige Belhof (Harles 14-15) zijn afgeleid. Rond 1320-1345 kreeg de abdij van Burtscheidt van zes inwoners van Harles zijnsen van hun bezittingen. Heer Arnoldus de Gymenig had deze cijnsen op 9 januari 1320 samen met het Kerperbos aan de abdij geschonken. In deze lijst wordt een zekere 'Winandus' als 'Heer van Harles' vermeld ('dominus de Halis'). Mogelijk was hij identiek met een in dezelfde tijd genoemde Winandus, boswachter van Harles ('Forestarius de Harlis'). Tussen ca. 1302 en ca. 1424 stierf 'Gatsinus' ridder van Harlis ('miles de Harles'). Dus moet zich vroeger in Harles een adelijk 'huis' hebben bevonden. Harles behoorde niet tot de Vijlener 'rotten', wel tot de parochie Vijlen.

Er is in de loop der jaren niet echt veel veranderd in Harles. Alleen het aantal boeren is ook hier behoorlijk minder geworden. Hooguit vijf landbouwers verdienen nog hun boterham in de veeteelt of het gemengd bedrijf. Twintig, dertig jaar geleden waren er dat behoorlijk meer. Vrijwel iedere inwoners van Harles had wel een paar koeien of een aantal varkens. Er was toen geen waterleiding, geen gas en van geasfalteerde wegen had nog nooit iemand gehoord. Een waterleiding is inmiddels wel aangelegd, maar gas kennen ze in Harles nog altijd niet. Er wordt op olie gestookt en warm water krijgen ze via een elektrische boiler. Harles is dus min of meer nog een achtergebleven gebied. Alleen jammer dat er geen regionale televisie (Omroep Krijtland) te ontvangen is.

Harles had in 1665 10 families met 56 bewoners, 1789 104 inwoners, 1840 23 huizen met 108 bewoners en 2002 30 huizen met 90 inwoners.

Omdat Harles voor Nederlandse begrippen diep landinwaarts ligt, ondergaat het buurtschap minder de invloed van zee dan de meer westwaarts en noordwaarts gelegen delen van Nederland. Dit brengt met zich mee dat het weer er iets meer kenmerken van een landklimaat heeft dan in dichterbij de kust gelegen gebieden. De winters zijn er vaak iets kouder en sneeuwrijker, de zomers zijn gemiddeld wat warmer. De

gemeten verschillen zijn echter klein: gemiddeld ligt de maximumtemperatuur in juli en augustus niet meer dan een halve graad boven die van De Bilt. Harles is een van de plaatsen waar de hoogste temperaturen van Nederland worden gemeten. Op 2 juli 2015 werd in dit buurtschap de tot dan toe op een na hoogste maximumtemperatuur geregistreerd sinds het begin der waarnemingen rond 1900, namelijk 38,2 °C.

Otto Oswald warmde zich nog eens een keer aan zijn houtkachel. Hij mijmerde voor zich uit; Dit was zijn stulpje, zijn thuis. Hier had hij lang naar gezocht en tenslotte ook nog gevonden. Harles 12 was het adres. Een vakwerkboerderijtje uit 1839. Te midden van het meest on-Nederlandse stukje Nederland. Het was het enige gedeelte van Nederland dat Centraal Europees was. Hij liep verveeld naar buiten.

Hij keek voor zich uit en zag een klein beekje, met de naam Harleserbeek, zijn weg vervolgend richting het Selzerbeekdal, met in de verte het klooster Mamelis. Hij keek naar de fundering van zijn huis. Opgetrokken uit grote vierkante blokken blauw-grijze kalksteen ofwel arduin afgewisseld met ruwgehakte kleine blokken kolenzandsteen. Arduin is een harde blauw-grijze kalksteen ofwel hardsteen genaamd. Dit gesteente is afkomstig van Namen (B). Vandaar ook de naam Naamse steen. Het fascineerde hem, die grote blokken